

A névbitorlás egyes kérdései, különös tekintettel a szerzői név bitorlására

Schultz Márton

Szegedi Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete

e-mail: schultzmarton@gmail.com

Absztrakt

Az általános személyiségi jog és a szerző személyhez fűződő jogainak határterületét képezi a szerzői név bitorlása. Jóllehet a szerző jogai vonatkozásában a hangsúly általában a vagyoni és a személyi viszonyok elhatárolására helyeződik, a tanulmány a szerző jogait más megvilágításban kísérli meg bemutatni.

A tanulmány felvázolja a személyiségi jogok és a szerző személyhez fűződő jogai közötti különbözőségeket, majd elsősorban a jogsértési tényállásokat vizsgálja: a szerzői jogi törvény vonatkozásában a szerzőség elismerésének szabályait, a Ptk. vonatkozásában pedig a névbitorlást. Ezután a névjogra koncentrálna a névviselési jog megsértésével kapcsolatban mutat rá dogmatikai kérdésekre, mint amilyen az azonosneviség. A tanulmány a vizsgálat során a joggyakorlatot nagymértékben felhasználja, annak érdekében, hogy az egyes értelmezési problémákra rávilágítson.

Kulcsszavak: személyiségi jog, névjog, szerzői jog, névbitorlás, szerzői mű

„Hát jaj azoknak, akik saját kezükkel írják a Könyvet, és aztán azt mondják: <<Ez Alláhtól van>>, hogy alacsony árért eladhassák. Jaj nekik azért, amit a kezük leírt, és jaj nekik azért, amit szereztek.” (Al-Baqarah, 79.)

1. BEVEZETÉS

Jelen tanulmány, ahogyan arra a fenti idézet is utal, azon kérdéskört járja körül, milyen polgári jogi jogvédelmi eszközöket vehet igénybe azon személy, akinek a nevét más szerzői művének szerzőjeként tüntetik fel. A személyiségi jogi jogsértések megvalósulásának módja megszámlálhatatlan, a jognak ugyanakkor gondoskodnia kell arról, hogy az absztrakt alanyi jogok által a magánosok viszonyaiban keletkezett zavarokat helyreállítsa, vagy ha az már nem lehetséges, valamiféle elégtételt nyújtson a sérelmet szenvedett félnek.

A szerzői műveket, elsősorban a kelendőség fokozása végett, azok

megalkotói más személy nevével látják el. Ebből közvetlenül adódik a szerzői jogi törvény védelmének vizsgálata, azon belül elsősorban a szerző személyhez fűződő jogai által nyújtott védelem, ezután a polgári jogi személyiségvédelmi rendelkezések vonatkozásában a névviseléshez való jog megsértésének eseteit vizsgáljuk. A tanulmány célja alapvetően az, hogy az adott kérdéskörhöz tartozó felsőbbírói ítélezés finomításához nyújtson olyan adalékot, amely megfelelőbb dogmatikai alátámasztásul szolgálhat a hasonló ügyek eldöntéséhez.

2. SZERZŐI JOGI JOGVÉDELEM

2.1. A szerző személyhez fűződő jogai

A szerzői jogi jogviszony,¹ hasonlóan a dologi és a személyiségi jogviszonyhoz, alapvetően abszolút jellegű, így csak a művet megalkotó szerző van benne nevesítve és mindenki más köteles tartózkodni a szerző jogát sértő magatartásoktól. A szerzői jogi jogviszony a mű megalkotásának az időpontjában jön létre, alanya a szerző, aki a művet megalkotta, tárgya pedig maga az irodalom, tudomány, művészet területéhez tartozó mű, amely valamely eredeti, egyéni elgondolást tartalmaz és többnyire reprodukálható. A szerző személyiségi jogai közé tartozik a mű nyilvánosságra hozatala, a visszavonás joga, a névjog, illetve a mű integritásához való jog. A szerző személyhez fűződő jogai csak a szerzőt illethetik meg, nem ruházhatóak át, azokról nem mondhat le, így azok jogalkatukban a személyiségi jogokhoz hasonlóak. A vagyoni jogok ezzel szemben átruházhatóak (pl.: felhasználási szerződéssel), örökölhetőek.

A jogok megsértése esetén a szankciók tekintetében is a Polgári Törvénykönyvben (2013. évi V. törvény, a továbbiakban: Ptk.) nevesített személyiségi jogi szankciókhoz hasonlít azzal, hogy ezt a jogalkotó, kifejezetten a szerzői jog sajátosságaira reagáló jogkövetkezményekkel egészíti ki.²

A német jog vonatkozásában *Tobias Lettl* kiemeli, hogy a szerzői jogi személyiség nem része az általános személyiségi jognak, s ezzel ellentétes véleményen van, mint a BGH.³ Ő a szerző személyiségi jogait a személyiségi jog egy jogilag önálló megjelenési formájának tekinti. Kiemeli továbbá azt, hogy míg a szerzői személyiség csak a mű és a szerző közötti viszonyt védi, addig az általános személyiségi jog az egész személyiséget, annak minden vonatkozását. Hasonlóan a magyar joghoz, a szerző személyiségi (személyhez fűződő) jogai *lex*

¹ A személyiség dologi joga (Szladits).

² JUHÁSZ ÁGNES: Szerzői jog, in BÍRÓ GYÖRGY (szerk.): *Általános Tanok és Személyek Joga*, 2014, Novotni Alapítvány, Miskolc, 399.

³ BGH: Bundesgerichtshof (Német Szövetségi Bíróság, büntető és polgári ügyekben eljáró legfelsőbb bírói fórum Németországban).

specialist jelentenek az általános magánjoghoz képest.⁴

Törő Károly említi meg, hogy „az írói név az általános polgári jogi védelem mellett külön szerzői jogi védelem alatt is áll”⁵, valamint, hogy egy írás idézése a szerző nevének feltüntetése nélkül a szerzői jogon kívül a névhasználati jogot is sérti.⁶

2.2. Jog a szerzőség elismerésére

A szerzői névjog témakörébe tartozik a szerző által használható nevekre vonatkozó szabályozás is. Mi ezeket jelen tanulmányban nem tesszük részletesebb vizsgálat tárgyává, ugyanis ez a szerző cselekvési szabadságának olyan részterülete, amely a név keletkezésének a módjára ad választ, mi csak a névviselési jog megsértésének lehetséges eseteit vizsgáljuk: a névviselési jog kétségbevonását, illetve a szerző nevének jogellenes használatát, bitorlását.

A névjog mint a szerzőt megillető személyiségi jog elnevezés részben félrevezető, hiszen ez a jog elsősorban a szerzőség elismerését tartalmazza, amelynek legtipikusabb módja a név feltüntetése, azonban ez történhet monogrammal, egyéb jeggyel, képmással stb. is. Ilyen lehet az aláírás is, amely már önmagában személyiségi többletelemet tartalmaz az íráskép szerzőtől származása okán, a névjog ilyen irányú kitágítása azonban egyértelműen megalapozott.

A szerző követelheti, hogy ezen minőségét senki ne vonja kétségbe.⁷ Ez a később ismertetésre kerülő névvitátnak felel meg, azzal, hogy a jogviszony alanyát a műre tekintettel az Sztj. a szerzőre konkretizálja. Érdekes módon a személyiségvédelem hazai joggyakorlatában kizárólag a névbitorlás jelentkező névjog megsértéseként. Ugyan így, az 1959. évi IV. törvény⁸ 77. §-ában csak a más vagy máséhoz hasonló név jogosulatlan használata (névbitorlás) volt törvényi szinten megemlítve.⁹ A szerzői jogi törvényben viszont éppen erről nem rendelkezett a jogalkotó, kizárólag a szerző nevének vitatásáról, kétségbevonásáról. A szabály lényegénél fogva nem csak a tényleges vitatást vagy a nem megfelelő elhelyezést foglalja magában, hanem a jogviszony alanyát és tárgyát köti össze a külvilág számára: a szerzőt és az ő művét, éppen ezért a névfeltüntetés kérdése más jogokhoz kapcsolódóan is megjelenik. Így például, ha

⁴ LETTL, TOBIAS: *Urheberrecht*, 2013, CH Beck, München, 91.

⁵ TÖRŐ KÁROLY: *Személyiségvédelem a polgári jogban*, 1979, Közigazgatási és Jogi könyvkiadó, Budapest, 320.

⁶ Uo. 336.

⁷ 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (a továbbiakban: Sztj.) 12. § (4) bekezdés.

⁸ 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.)

⁹ Ezt a törvény azonban a névviselés megsértésének példjaként hozta, azzal, hogy a névviselés megsértéseként más tényállások is alapul szolgálhatnak, a bírói gyakorlatra utalva ezek megkeresését.

a szerző munkaviszonyban alkotta a művet és a nyilvánosságra hozatalhoz nem járult hozzá, a munkáltató neve feltüntetése nélkül nyilvánosságra hozhatja azt.

Korlátként jelentkezik e vonatkozásban az a szabály, miszerint a név feltüntetéséhez való jog a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolható.¹⁰ A Legfelsőbb Bíróság falinaptárak esetén kifejezetten akként nyilatkozott, hogy a névjog művészi fényképek felhasználása esetén is érvényesül, ez alól csak az képez kivételt, ha a szerző kifejezetten így rendelkezik, vagy hozzájárul ahhoz, hogy a művön ne tüntessék fel nevét.¹¹ A Legfelsőbb Bíróság 3 évvel később lefektette azon szempontokat is, milyen módon kell a nevet feltüntetni szerzői műveken. Ez alapján elsősorban a szerző és a felhasználó megállapodása az irányadó, ennek hiányában pedig az adott felhasználási ágban kialakult és az általános közfelfogásnak is megfelelő gyakorlat.¹² Hasonlóan elemzett a Bíróság az előbb említett falinaptár-ügyben, amikor első lépcsőben a felek közötti felhasználási szerződést vizsgálta. Ennek az oka nyilvánvalóan az, hogy a felhasználási szerződést írásba kell foglalni,¹³ s így elsősorban a felek diszpozíciója az irányadó és vizsgálandó.

A kir. Kúria hasonlóan ítélte azt, hogy a világkiállításon részt vevő iparművész tervezői minőségét feltüntető névtáblának az iparművész által alkotott műtárgyakat magában foglaló szekrényről való eltávolítása, amelyre a kormánybiztos megbízására a fényképezés időtartamára került sor, s amely névtábla visszahelyezéséről megfeledeztek, a szerzői jogi törvényt sérti.¹⁴

2.3. A szerzői jogi törvény és a Ptk. egymáshoz való viszonya

A hazai jogirodalom elsősorban a szerző személyhez fűződő és vagyoni jogait állítja szembe egymással a szerzői jog monista-dualista felfogására tekintettel, s kevésbé foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy mi a viszonya szerző személyhez fűződő jogainak az általános személyiségi joghoz. A szerzői jog és az iparjogvédelem a magánjog része, a Ptk.-ba integrálásukra azért nem került sor, mert ezt a jogterületet szabályozó törvények olyan vegyes normákat tartalmaznak, amelyeket „nem lenne célszerű megbontani“, annak ellenére, hogy ezek az alanyi jogok magánjogi jellegűek.¹⁵

Mögöttes jogként a szerzői jogra is a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni, erről rendelkezik a Ptk. 1:2. § (2) bekezdése, a 2:55. §, illetve a Szjt. 3. §-a is. Az jogirodalom is elsősorban ehhez kapcsolódva emeli ki az

¹⁰ Szjt. 12. § (1) bekezdés 3. mondat.

¹¹ BH 1990. 136.

¹² BH 1993. 226.

¹³ 1969. évi III. tv. 27. § (1) bekezdés, hatályos jogunkban: Szjt. 45. § (1) bekezdés.

¹⁴ C. I. 5459/1937.

¹⁵ VÉKÁS LAJOS: Az új Polgári Törvénykönyvről, in *Jogtudományi Közlöny*, 2013. 230.

általános személyiségi joggal való viszonyt, utalva, hogy a Ptk. és az Szjt. egymással a *lex generalis-lex specialis* viszonyában áll.

3. A NÉVVESELÉSI JOG VÉDELME A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVBEN

A Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével kikerült a törvényből az a pozitív szabály, amelyet a régi Ptk. 77. § (1) bekezdése tartalmazott. Eszerint mindenkinek joga van a névviselésre. *Jobbágyi Gábor* a névjog létre nemleges választ ad és egyben felteszi a kérdést, hogy ennek következtében akár számokkal is lehet jelölni az embereket,¹⁶ *Strihó Krisztina* viszont azon a véleményen van, hogy a Ptk. a 2:49. §-ban általános jelleggel rögzíti a névviselés jogát.¹⁷ Ez az állítás hamar megdőlt, ha felütjük a törvény e szakaszát. A jogalkotó itt csak a felvett névre vonatkozó rendelkezéseket helyezte el. A két ellentétes álláspont egyértelműen elvezet minket ahhoz a kérdéshez, hogy van-e hatályos jogunkban általános névviselési jog.

A személyiségi jog tárgyalása során, mint láthattuk, a törvény generálklauzulával oldja meg a személyiségi jogok védelmét, ahogy *Szladits Károly* fogalmaz „ezen esetben a jogrendszerben bennrejlő, implikált szabályokról van szó, amelyeket a bírónak célszerűségi és igazságossági levezetés útján le kell fejtenie”.¹⁸ Ennek a magas absztrakciós szintnek köszönhetően a személyiségi jog tartamába egyértelműen beletartozik a névviselési jog pozitív szabály hiányában is, hiszen a névviselési jog: személyiségi jog; emellett a törvény segítő kezét nyújt és a 2:43. § f.) pontjában a névviselési jog megsértését a személyiségi jogok megsértése esetének tekinti. Így a névviselési jog általános deklarálás hiányában is védelemben részesül.

A névviselés jognak a megsértése tehát a személyiség jogának egyik megnyilvánulása. Ez egy abszolút szerkezetű jogviszony. Az abszolút szerkezetű jogviszony lényege, hogy csak a jogosult van nevesítve, és mindenki köteles az ő jogát tiszteletben tartani, azt nem sértheti. A névviselés joga magában foglalja mind a természetes személyek, mind a jogi személyek nevének védelmét általánosan, amely azt a nevet jelenti, amelyet az adott személy jogszerűen visel. Természetes személyeknél ilyen az anyakönyvezett név, jogi személyeknél pedig az, amit a cégbejegyzés során elnyer. A magánjog nem csak ezekre hat ki, hanem magában foglalja a különös névviselést (csak a magánviszonyokban használt név) is, mint amilyen a felvett név, a domain név vagy éppen a kereskedelmi név. A

¹⁶ JOBBÁGYI GÁBOR: *Magyar Polgári Jog I.*, 2013, Szent István Társulat, Budapest, 128.

¹⁷ STRIHÓ KRISZTINA: A merchandising szerződés, in PAPP TEKLA (szerk.): *Atipikus szerződések*, 2015, Opten, Budapest, 360.

¹⁸ SZLADITS KÁROLY: *A Magyar Magánjog Vázlata I.*, 1933, Grill, Budapest, 53.

különös névviselés vonatkozásában a jogalkotó bizonyos esetben él a külön szabályozás lehetőségével (pl.: védjegy), ekkor a speciális szabálynak van elsőbbsége. Ha nincs kikristályosodott szabályozás, mindig a személyiségi joghoz nyúl vissza a gyakorlat, mint ahogyan azt a domain nevek elismerése során tette. A felvett név esetén a jog a jogosultnak azt az érdekét védi, hogy a nyilvánosságra hozattal ne kerüljön sor a személyiség felfedésére is.¹⁹ *Törő Károly* szerint az egységes személyiségnek különböző arculata, számos jellegzetessége van, s a társadalomban az adott személy többféle szerepet is betölthet és a különböző szerepekben ellentétes érdekek is kifejezésre juthatnak.²⁰ Ez az elv az, amely alapján a jogalkotó elismeri és védi a felvett név használatát.

A névviselés jogát két irányban lehet megsérteni. Az egyik, amikor valaki más nevének a viselésére vonatkozó jogát kétségbe vonja (*Namensbestreitung*), a másik pedig, amikor valaki más nevét használja jogtalanul (*Namensgebrauch, Namensanmaßung*). Mind a BGB,²¹ mind a ZGB²² ebben az irányban határozza meg a név sérelmét. A jogosulatlan névhasználat nem más, mint a névbitorlás, amelynek elnevezése a német dogmatikában a *Namensgebrauch*, a svájci dogmatikában a *Namensanmaßung*. A két kifejezés ugyan azt takarja, noha a ZGB csak annyit mond, hogy „valaki más nevét bitorolja”²³, ez pedig nem más, mint más nevének jogosulatlan használata.²⁴

Személyi Kálmán ezt a kettős szabályozást dogmatikailag a személyiség jogának két oldalához köti. A személyiségi jog egyrészről jelenti a cselekvés szabadságát, ehhez fűződik a név zavartalan használata, ami azzal sérül, ha ezen név viselésének jogosságát kétségbe vonják, másrészről pedig a személyiség joga magában foglalja azt is, hogy a jogosult mindenki más jogellenes cselekvését, ami őt a személyiségében zavarja. Ez azzal valósulhat meg, hogy más az ő nevét jogosulatlanul használja.²⁵ Logikailag tehát *tertium non datur*. A régi Ptk. példálódzó jelleggel nevezte meg a névviselés jogának megsértéseként azt, ha valaki más nevét használja vagy máséhoz hasonló nevet használ.²⁶ Ez tehát a német és svájci törvényhez képest kevésbé alapos, de a példálódzó jellegű szerkesztés miatt természetesen a más nevének viselésére való jogosultság kétségbevonását is

¹⁹ TÖRŐ: *i. m.* 321.

²⁰ Uo. 289.

²¹ BGB: Bürgerliches Gesetzbuch (Polgári Törvénykönyv).

²² ZGB: Zivilgesetzbuch, a svájci polgári törvénykönyv.

²³ ZGB 29. cikk 2. mondat.

²⁴ EGGER, AUGUST: Das Personenrecht, Art 11-89., in EGGER, AUGUST (szerk.): *Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch I. Enleitung. Das Personenrecht*, 1930, Schultheß & Co., Zürich, 276.

²⁵ SZEMÉLYI KÁLMÁN: *A névjog. tanulmány a személyiségi jogok köréből*, 1915, Franklin, Budapest, 55.

²⁶ 1959. évi IV. törvény 77. § (4) bekezdés 1. mondat.

magában foglalja. A magyar jog a máséhoz hasonló név jogosulatlan használatát is névbitorlásnak tekinti. A hatályos polgári törvény egyáltalán nem nevesíti a névviseléshez való jog megsértésének eseteit, csupán annyit deklarálni, hogy a személyiségi jog sérelmét jelenti a névviselési jog sérelme is.²⁷ Ennek alapján az tűnik helytállónak, ha a névbitorlás megvalósulását vizsgáljuk a továbbiakban, ugyanis jelen esetben a névhasználattal kapcsolatos visszaéléséről van szó.

4. A SZERZŐI NÉV BITORLÁSÁNAK EGYES JOGI MEGÍTÉLÉSEI

A rövid dogmatikai áttekintés után célszerű a joggyakorlat értelmezését, megoldását vizsgálnunk, azon körülményt, hogyan szubszumál a bíróság. Ennek során elsősorban a Kúria jogértelmezése mellett a kir. Kúria eltérő érvelését vizsgáljuk, illetve a német BGH egy releváns döntését, amely a magánjogi szabályok hasonló felépítése miatti hasonló megoldási lehetőségek miatt lehet releváns.

4.1. A szerzői név bitorlása a királyi Kúria joggyakorlatában

A szerzői név bitorlásának kérdésköre már a kir. Kúria joggyakorlatában is megjelent. Jóllehet a legtöbb jogeset a szerzőség elismerését, a szerző neve feltüntetésével kapcsolatos visszasságokat vizsgálja,²⁸ azonban egy döntésben a Kúriának egy elhalt író nevének felvett névként történő felhasználásának jogszerűsége kérdéséről kellett állást foglalnia.²⁹

A történeti tényállás szerint az alperes színháznál (1. r. alperes) 1927-től kezdődően egy angol szindarabot játszottak, amely szindarab magyar szövegének fordítását a 2. rendű alperes készítette el. A fordító a fordítás szerzőjeként az 1916-ban meghalt H.I. nevét tüntette fel, aki a felperes szülője volt.

A Kúria az ítélet indokolásában kifejtette, hogy a személyiségi jogot sérti az, ha egy szerző felvett névként (korabeli terminológiával: álnév) olyan szerző nevét használja, aki hasonló téren fejtett ki szerzői tevékenységet, mert ezáltal olyan benyomás keletkezik, hogy az adott mű azon személy szellemi alkotása, akinek a nevét felvett névként használják. A történeti tényállás rámutat arra, hogy nem a névviselési jogában megsértett személy, hanem annak leszármazója érvényesített igényt a jogsértő alperessel szemben, így a bíróságnak e vonatkozásban is vizsgálnia kellett a jogsértést. A Kúria arra jutott, hogy meghalt

²⁷ Ptk. 2:42. § (1) bekezdés, 2:43. § f) pont.

²⁸ Így például: Szerzői jogbitorlás a név elhagyásával (C. I. 1573/1943.); Szerzői jogbitorlás. Cikkíró nevének önkényes elhagyása (C. I. 1401/1973.); társszerzők személyiségi jogainak védelme (C. I. 1302/1935.)

²⁹ C. I. 2193/1934.

személy neve sem tüntethető szerzői mű szerzőjeként más által, s kiemeli emellett a bíróság azt is, hogy az ezzel ellentétes szokás törvényrontó erővel nem rendelkezhet.³⁰ Az ítélet azonban ezen konkrétumokon túl sokkal absztraktabban fogalmazta meg a jogalkalmazása során alkalmazandó felsőtetelt; eszerint az a szerző, aki a saját szerzeményének szerzőjéül más személyt tüntet fel, ennek beleegyezése nélkül, az az utóbbinak személyiségi jogát (a névviselés vonatkozásában) sérti.

Összességében ez alapján az mondható el, hogy egy személynek más szerzői művén szerzőként való feltüntetése ugyan nem valósítja meg a szerzői jog bitorlását, azonban a személyiségi jogi, általános magánjogi védelem igénybe vehető.

4.2. A szerzői név bitorlása a Kúria jelenlegi gyakorlatában

A szerzői névbitorlás kérdéskörével a Kúria pár évvel ezelőtt újból szemben találta magát. A jogvita tárgya egy, az interneten megjelent cikk képezte. Egy, az alperes által üzemeltetett honlapon „Horthy Miklós és a zsidók” címmel jelent meg tanulmány, amelynek szerzőjeként a felperes nevével azonos nevet³¹ tüntettek fel szerzőként. A felperes egy olyan történész, aki rendszeresen publikál a XX. századi magyar történelemről és a holokausztról, emiatt folyamatosan magyarázkodásra kényszerült szakmai körökben, mert olyan látszat keletkezett, mintha az írás tényleges szerzője ő lett volna.³²

Míg a királyi Kúria előbb bemutatott ítéletében az alperesi védekezés alapját az képezte, hogy az alperes fordító az elhunyt személy nevét álnévként használta, s ezáltal azon körülményt nem vitatta, hogy az ténylegesen a felperes neve, addig a jelen ügy alperese ezt kifejezetten vitatta. Az alperes ugyanis azon az állásponton volt, hogy tanulmányt, művet egy másik K.T. nevű személy írta. Ennek okán mind az elsőfokú, mind a másodfokú bíróság elutasította a keresetet. Míg az elsőfokú bíróság azon okból tette ezt, mert nem volt bizonyítható, hogy a tanulmány alatt valóban a felperes neve van, vagy egy más, vele azonos nevű személyé, addig a másodfokú bíróság azért, mert az alperes nem a tényleges jogsértő volt, hanem a kiadó szervezet (a honlap üzemeltetője).

A Kúria helyt adott a keresetnek, és megállapította a névviselési jog

³⁰ „S ha kialakul is olyan szokás, hogy az írók elhalt írók neveit álnévül használják, az ily szokás, amennyiben az a közönség megtévesztésére alkalmas, figyelembe nem vehető.“ (C. I. 2193/1934.)

³¹ „Amelynek szerzőjeként a felperes került feltüntetésre“ BH 2014. 301. [1] a megállapított tényállás itt azt, hogy a felperes neve volt az a név, amelyet a cikk szerzőjeként tüntettek fel nem vitatott tényként kezel, holott ez vitatott körülmény volt; az elsőfokú bíróság éppen azért utasította el a keresetet, mert a felperes személyére nem lehetett kétséget kizáróan következtetni (az ítélet 5. pontja), ezért ezt mi is annak tekintjük.

³² BH 2014. 301.

sérelmét. A bíróság megállapította, mely körülmények fennállását kell vizsgálni a névviselési jog sérelmének megállapításához:

- a jogérvényesítő és a jogsértő nevének azonossága vagy hasonlósága,
- hasonló vagy azonos tevékenység gyakorlása,
- a tevékenység megkezdésének, folytatásának elsőbbsége.

Jóllehet a Kúria idézi a régi Polgár Törvénykönyv vonatkozó szakaszát, amely szerint a névviselési jog sérelmét jelenti az, ha valaki jogosulatlanul más nevét használja vagy jogosulatlanul máséhoz hasonló nevet használ.³³ Ennek ellenére a felállított tesztben a jogellenesség tényállási elem nem szerepel. A jogellenesség hiánya pedig igen fontos körülmény. A jogirodalom egységes abban a kérdésben, hogy a saját név használata, viselése nem lehet jogellenes. A névhasználat jogellenessége csak abban az esetben lett volna megállapítható, ha kétséget kizáróan bebizonyosodik, hogy a felperes neve volt az, amit az interneten megjelenő tanulmány szerzőjeként feltüntettek, ez a körülmény azonban nem volt bizonyítva. Ennek hiányában a névviselési jog sérelmét a bíróság nem állapíthatta volna meg, de mégis arra a következtetésre jutott, hogy ez a felperes saját neve használatának minősül.³⁴

Az ítéletből nem derül ki az sem, milyen igény megvalósulását állapítja meg a bíróság. Az indokolás szerint a bíróság a régi Ptk. 77. § (1) és (4) bekezdésének alkalmazásával állapította meg a jogsértést. A régi Ptk. 77. § első bekezdése nem önálló jogi norma, csak annyit mond ki, hogy mindenkinek joga van a névviselésre, a (4) bekezdés pedig azt, hogy „a névviselési jog sérelmét jelenti különösen, ha valaki jogtalanul más nevét használja vagy jogosulatlanul máséhoz hasonló nevet használ. A tudományos, irodalmi vagy művészi tevékenységet folytató – ha neve összetéveszthető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével –, az érintett személy kérelmére saját nevét is csak megkülönböztető toldással vagy elhagyással használhatja e tevékenység gyakorlása során.” Ez a bekezdés nem egy, hanem két igényt tartalmaz. Mindkét mondat külön igényt képez, az első, a már korábban ismertetett névbitorlási igény, amely egy nevesített személyiségi jog. A második mondat igénye az összetéveszthető felvett nevek egy csoportjának kérdéskörét rendezzi, amely szankciójában méltányossági alapon eltér a személyiségi jogi szankcióktól. Azt az esetet, ha az adott tényállásra több igény is alkalmazható, igényhalmazatnak nevezzük, amely esetén az igényeket külön kell vizsgálni, és a megfelelőt kell alkalmazni. Jelen esetben a régi Ptk. 77. § (4) bek. 2. mondata szerinti igény

³³ 1959 évi IV. törvény. 77. § (4) bekezdés, 1. mondat.

³⁴ Igen kétséges ez az érvelés meglátásom szerint abban az esetben, hiszen így ha egy jövőbeli ügy alperese valóban a saját neve alatt publikál hasonló témában, úgy az is egy másik személy saját neve használatának minősülne, ez pedig logikai ellentmondás.

speciálisnak mutatkozik az ugyanezen bekezdés 1. mondatához képest. A bíróság a feltételek vizsgálatát (a tényállást) ezen második mondat alapján vizsgálta,³⁵ a jogkövetkezményt ugyanakkor az első mondat, a névbitorlás alapján állapította meg, amely eltiltás volt. Ebből véleményem szerint nem derül ki az, hogy melyik volt a valóban alkalmazott igény.

Mindezek alapján a Kúria a szubszumció eredményeként azt állapította meg, hogy a névvel való visszaélésnek tekinthető az, ha egy tudományos, történeti cikket a nyilvánossághoz közvetítő kiadó a felperes nevével azonos nevet tüntet fel a cikk szerzőjeként, minden további megkülönböztető adat, további jelzés nélkül, anélkül, hogy a felperes szerzőségét kizárta tette volna. Ezen körülmények miatt véleményem szerint nem lenne következetes a Kúriának egy ezen érvelésre épülő gyakorlatot kialakítania.

4.3. A szerzői név bitorlása a BGH joggyakorlatában

A német BGH joggyakorlatában a leghíresebb szerzői név bitorlásával kapcsolatos döntése (ún. Nolde-ügy) meglepő módon nem írásos műhöz, hanem festményhez kapcsolható, hasonló módon a kir. Kúriai ítélethez, azonban itt is a sérelmet szenvedett személy halála után kerül sor a jogvédelemre. A bíróság ezen döntése ugyanakkor rámutat a német és a magyar polgári jogi személyiségvédelem eltérő névjogi védelmi rendszerére is bizonyos vonatkozásban.

A történeti tényállás szerint a felperes két akvarell tulajdonosa, amely az 1956-ban elhunyt Emil Nolde festő stílusában készült és az ő nevével van aláírva. 1985. április elején a felperes az alperesi alapítványnál hagyta a két festményt, és kérte egy valódisági igazolás kiállítását, hogy a képeket egy műkereskedésnek felajánlhassa. Az alperesi alapítvány igazgatója illet nem tudott kiállítani, mert azt állapította meg, hogy a képek hamisítványok. Mivel az alperesi alapítvány a Nolde hagyaték gondozásával és igazgatásával volt megbízva, így a hamisított képeket visszatartotta, amely által a felek között jogvita keletkezett.³⁶

A bíróság sorra vizsgálta a jogvédelem szempontjából releváns igényeket, legelőször a BGB névjogi igényét (BGB 12. §³⁷). A bíróság nem látta

³⁵ A régi Ptk. 77. § (4) bekezdés 2. mondata szerinti igény esetén azon személyt lehet kötelezni toldás használatára vagy elhagyására, aki a jogsértést valóban elkövette és más nevet sajátjaként bitorolta, hiszen a szankció csak azt határozza meg, hogy nevéből valamit hagyjon el, vagy ahhoz toldjon hozzá, de hogy ezt hogyan teszi, az az egyén legszemélyesebb jellegű joga, amelyre csak és kizárólag őt lehet kötelezni. Ha nem ezen személy a perben részt vevő másik fél, úgy a tényállási elemek vizsgálata is felesleges.

³⁶ BGHZ 107, 384. („Emil Nolde“)

³⁷ „Wird das Recht zum Gebrauch eines Namens dem Berechtigten von einem anderen bestritten oder wird das Interesse des Berechtigten dadurch verletzt, dass ein anderer unbefugt den gleichen Namen gebraucht, so kann der Berechtigte von dem anderen Beseitigung der Beeinträchtigung verlangen. Sind weitere Beeinträchtigungen zu besorgen, so

megállapíthatónak a névviselési jog megsértését, ugyanis az ezzel kapcsolatos igény a bíróság állandó joggyakorlatában a halállal megszűnik. Ugyan így nem volt alkalmazható a névjogi igény a családi név vonatkozásában az özvegy saját jogán sem, mert az özvegynek ez a joga hiányzott.

A bíróság vizsgálta a szerzői jog bitorlása tényállását is, e vonatkozásban nem látta jogszerűnek az UrhG³⁸ 13. §-ából származó igény³⁹ megállapítását sem. A BGH kifejtette, hogy a szerzőség elismerésére való jog kizárólag a szerzői jogi személyiségből eredő jogosultság, és nem valósulhat meg azon esetben, amikor a szerző és a mű közötti kapcsolat hiányzik. Adott esetben ez a kapcsolat hiányzott, hiszen nem egy Nolde által készített festmény volt a jogvita tárgya.

Ezek után a bíróság az általános személyiségi jog megsértését vizsgálta. A bíróság kifejtette, hogy a személyiség jogi védelme a halál után sem szűnik meg, mert az elhalt személyek továbbható életképét a súlyos jogsértések ellen továbbra is védelemben kell részesítenie a jognak. Alapvetően a festőművész ezen védett személyiségi körébe tartozik azon eset, tekintettel az alkotásaira, ha képeit hamisítják. A BGH a jogsértést végül is abban látta, hogy a képeket Nolde aláírásával látták el és azokat a műpiacon mint igazi Nolde-műveket hozták forgalomba, megjegyezte ugyanakkor, hogy a képek stílusa, annak absztrakt tulajdonságai, motívumai, a művészet fejlődése érdekében Nolde által sem monopolizálhatóak, hanem bárkit szabadon megilletnek. Ennek okán a jogsértés megszüntetésének a módjaként elégségesnek találta a bíróság azt, ha a Nolde-aláírást a képekről eltüntetik.⁴⁰

5. A JOGALKALMAZÁS KRITIKÁJA – DE LEGE FERENDA HELYETT

5.1. Jogirodalmi álláspontok

Az előzőekben felvázoltuk azt, hogy a jogvédelem biztosított a Ptk. általános személyiségi jogra vonatkozó rendelkezései alapján a szerzői név bitorlása esetén

kann er auf Unterlassung klagen.“ Ha valaki a jogosult nevének használatára való jogát vitatja, vagy ha valaki a jogosult érdekét azáltal sérti, hogy az ő nevével megegyező nevet használ jogellenesen, úgy a jogosult a jogsértés megszüntetését kérheti. Ha további jogsértéstől kell tartani, a jogosult a jogsértés abbahagyását kérheti. (saját fordítás)

³⁸ UrhG: Urhebergesetz, német szerzői jogi törvény.

³⁹ „Der Urheber hat das Recht auf Anerkennung seiner Urheberschaft am Werk. Er kann bestimmen, ob das Werk mit einer Urheberbezeichnung zu versehen und welche Bezeichnung zu verwenden ist.“ A szerzőt megilleti a jog, hogy a művén a szerzőségét elismerjék, illetve meghatározhatja, hogy a művét szerzői megjelöléssel ellássák és azt is, milyen megjelölést alkalmazzanak ennek során. (saját fordítás)

⁴⁰ BGHZ 107, 384 („Emil Nolde“).

is. A jog tehát védelmet nyújt ezen tényállásokra, ugyanakkor az általános személyiségi jog és a szerző személyiségi jogai jogi sorsa különböző. A szerző halála után névbitorlás címén csak a Ptk. 2:50. §-ában megjelölt személyek léphetnek fel kegyeleti jog címén, és a felperesi legitimáció szűkebb körben érvényesül, mint az Szjt. 12. § (4) bekezdésében érvényesített jog (szerzőség elismerése) esetén, ennél ugyanis a szerző jogainak megóvása érdekében az is felléphet, akit a szerző szerzői hagyatékának gondozásával megbízott, illetve aki a szerző vagyoni jogait örökléssel megszerezte.

Mint korábban dogmatikailag levezettük a szerzői névjognak csak egy oldala van és logikailag nem is lehet másikról beszélni, mert az kiesik az Szjt. hatályának a hálóján. Milyen lehetőség áll a jogalkotó előtt?

- A jogalkotó egyszerűen akként rendelkezik, hogy az Szjt.-ben a kérdés rendezése nem szükséges, arra az általános személyiségi jogot kell alkalmazni, mert a szerzői névbitorlás törvényben való elhelyezése dogmatikailag helytelen (lényegében a fennálló jogi szabályozás).
- A jogalkotó az Szjt. 12. § (5) bekezdésében akként rendelkezik, hogy „a szerzőt megilleti az a jog, hogy más személyéhez kapcsolódó szerzői művet ne tőle származóként tüntessenek fel.⁴¹” (*Görög Márta* által tett *de lege ferenda* javaslat). Ezzel a jogalkotó megbontaná a szerző személyéhez fűződő jogainak koherenciáját, ugyanis mint említettük, hiányzik a szerző-mű kapcsolat.⁴²

Több esetben előfordul ugyanakkor a polgári jogban, hogy dogmatikailag kifogásolható rendelkezéseket tartalmaz a törvény, ilyen például a hibás teljesítés esetén a termékszavatosságnál az a szabály, hogy fogyasztó nem a vállalkozással szemben érvényesítheti igényét, noha a szerződést ők kötötték egymással, hanem a gyártó lesz a kötelelem másik oldalán álló személy,⁴³ a jogviszony mégis a szerződésszegésnél van szabályozva. De ugyan így a szerzői jogi törvényben hívja fel hasonló esetre a figyelmet *Faludi-Gyertyánfy-Tóth*, amikor az Szjt. 72. §-áról azt mondja, hogy az „nem szerzői jogi, hanem általános Ptk. szabály konkretizálása.⁴⁴”. A Ptk. szerint csak a kép nyilvánosságra hozatalához kell hozzájárulás, az Szjt. szerint pedig (a megrendelésre készült képmás esetén) a

⁴¹ GÖRÖG MÁRTA: *A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés*, 2008, Polay Elemér Alapítvány, Szeged, 61.

⁴² A joggyakorlatban erre mutatott rá a fentebb vizsgált Emil Nolde-ügy; ez a megállapítás ugyanakkor a magyar jogra is teljesen igaz, mert e vonatkozásban a két jogrendszer között nincsen különbség.

⁴³ Ptk. 6:168. § (1) bekezdés.

⁴⁴ FALUDI GÁBOR – GYERTYÁNFY PÉTER – TÓTH PÉTER: Bevezető rendelkezések, in GYERTYÁNFY PÉTER (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, 2014, Wolters Kluwer, Budapest, 118.

szerzői jog gyakorláshoz.⁴⁵

Ezzel azonban ugyan úgy nem adunk választ arra az esetre, mi történik akkor, ha nem sikerül bizonyítani, hogy a művet a jogaiban sértett féltől származóként tüntetik fel. Ennek okán vagy kifejezetten erről is rendelkezni kellene *de lege ferenda* javaslat formájában, vagy a jogalkalmazás irányából kell megközelíteni a kérdést. Mi a második esetkört választjuk.

5.2. Jogalkalmazási korrekció

Mint a BH 2014. 301. sz. döntés vizsgálata során rámutattunk, sem a névbitorlás tényállása, sem pedig a névtoldás vagy annak elhagyására kötelező igények megállapítása nem alkalmazhatóak az adott tényállásra, ha a tényállás tisztázása során nem állapítható meg egyértelműen azon körülmény, hogy egy mű szerzőjeként nem a felperes (a jogaiban sérelmet szenvedett), hanem egy vele azonos nevű személy nevét tüntetik fel. Itt azonban nem beszélhetünk névbitorlásról, mert a jogellenesség nem valósult meg. Abban az esetben, ha valaki a jogszabályoknak megfelelő nevet visel, az sosem lehet jogellenes,⁴⁶ abban az esetben sem lehet véleményem szerint erre következtetni, ha – mint a BH 2014. 301. ügyben – nem kerül bizonyításra, hogy valóban ez a szerző jogszerűen viselt neve, mert ez méltánytalanságokhoz vezethet.

Az a körülmény, hogy a névbitorlás tényállása miatt a névviselési jog sérelme nem valósult meg, még nem jelenti azt, hogy nem állapítható meg jogsérelem. Vizsgálandó a névbitorlás tényállásának a célja, azon körülmények, célkitűzések, amelyeket a jogalkotó el kíván érni. Névbitorlás, mint említettük, akkor valósul meg, ha valaki jogosulatlanul más nevét használja, vagy máséhoz hasonló nevet használ. Itt a jogalkotót a szabály megalkotása során azon cél vezérelte, hogy a személyeket ne tévesszék össze. Ugyanerre mutat rá *Törő Károly* is névhasonlóság megállapítása során a név egyik elemének a hasonlósága vagy azonossága esetén feltétel, hogy ezáltal a két név összetéveszhető legyen.⁴⁷ Hasonló véleményen van *Meszlény Artur*, aki szerint „a jogsérelem csak ott kezdődik, a hol nekem komoly érdekem van abban, hogy engem mással össze ne tévesszenek, és ezt az érdekemet sérti éppen az, hogy a «tettes» használja a nevemet”.⁴⁸ Ha a névbitorlást nem állapítjuk meg, a jogérzék alapján a norma tkp.

⁴⁵ GRAD-GYENGE ANIKÓ – SZINGER ANDRÁS: Képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotások, műszaki létesítmények tervei, in GYERTYÁNFY PÉTER (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, 2014, Wolters Kluwer, Budapest, 426.

⁴⁶ TÖRŐ: *i. m.* 341.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ MESZLÉNY ARTUR: A személyiség védelme a polgári törvénykönyv tervezetében, in *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. 1903. XXVI. kötet 7. füzet, 21.

célját vesztí, amely egyértelműen visszásságokhoz vezethet. Ennek okán a névbitorlás tényállásának alkalmazását kiterjeszthetjük ilyen esetekre is, amely azonban a névvédelem eddig kialakult, viszonylag éles határvonalainak az elmosódásához vezethet, ezért mi ezt a lehetőséget elvetjük.

A névbitorlás kizárása ugyanakkor még nem jelenti azt, hogy nem valósult meg jogsérelem, a Kúria is kimondja azt, hogy személyiségi jogsértés megállapítása körében nem érvényesül a jogcímhez kötöttség.⁴⁹ A személyiségi jogi sérelem esetén ugyanis nem a konkrét névviselési jog sérelme tényállását kell vizsgálni, hanem azon körülményt, a személyiség szabad érvényesítése valamilyen akadályba ütközik-e, az ettől ellentétes álláspont az általános személyiségi jog tagadása.⁵⁰ Az általános személyiségi jog mint mögöttes jog tartalmának megállapítása során az általános jogelvekre kell támaszkodni, mint amilyen a joggal való visszaélés vagy az elvárható magatartás követelménye. Az elvárható magatartás elve *Lábady Tamás* szerint a magánautonómia pontosításához járul hozzá és az alanyi jog gyakorlásának a korlátját jelenti.⁵¹ Ez alapján megállapítható, hogy egy tanulmány szerzőjétől, akinek a tevékenységi köre egy másik, elismert szerzőjével, kutatójával megegyezik elvárható az, hogy kizárja azt, hogy az olvasóközönség vonatkozásában ne keletkezzen zavar a vonatkozásban, ki írta valójában a cikket. Az elvárhatóságnak ez a foka minden, az adott tevékenységi körben tevékenykedő szakembertől elvárható, és ennek hiánya esetén a polgári jogi felelősség megállapítható. Ez a magatartás tulajdonképpen a névbitorlás tényállását tehát nem valósítja meg, ugyanakkor alkalmas arra, hogy más személyt akadályozzon a személyisége szabad kibontakozásában. A magyar jog elsősorban a nevesített személyiségi jogokra hivatkozással állapít meg jogsértést,⁵² jelen esetben ez ugyanakkor az egyes nevesített személyiségi jogok (jelen esetben a névjog) felpuhításához járulna hozzá, amit nem támogatunk.

Míg a polgári jogi pozitív szabályok többségében a jogalkotó maga értékeli a polgári jog általános elveit és építi be azokat a jogi normába, addig a személyiségi jogok esetén a tényállás hiányos és annak tartalmát a bírónak az általános jogelvekre tekintettel kell kialakítani, amely jelen esetben véleményünk szerint ezzel az érveléssel valósulhat meg, így jelen esetben a jogsértés alapja a Ptk. 2:42. § (1) bekezdése, a személyiségi jogi generálklauzula.

⁴⁹ BH 2014. 301. [12] bekezdés.

⁵⁰ SCHULTZ MÁRTON: Gondolatok a személyiségi jogok generálklauzulájáról és az emberi méltóságról, in *Magyar Jog*, 2016/12. szám, 692.

⁵¹ LÁBADY TAMÁS: *A magánjog általános tana*, 2013, Szent István Társulat, Budapest.

⁵² A német BGB-ben kizárólag a névjog (a névbitorlás és névbitorlás tényállásai) szerepel nevesített személyiségi jogként a 12. §-ban, a BGH ugyanakkor az általános személyiségi jog elismerése után a névjog egyet, a BGB 12. §-a alá nem szubszumálható tényállásait az általános személyiségi jog megsértésének tekinti. Tulajdonképpen véleményünk szerint jelen esetben is erről van szó.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

- [1.] EGGER, AUGUST: Das Personenrecht, Art 11-89., in EGGER, AUGUST (szerk.): *Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch I. Enleitung. Das Personenrecht*, 1930, Schultheß & Co., Zürich.
- [2.] FALUDI GÁBOR – GYERTYÁNFY PÉTER – TÓTH PÉTER: Bevezető rendelkezések, in GYERTYÁNFY PÉTER (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, 2014, Wolters Kluwer, Budapest.
- [3.] GÖRÖG MÁRTA: *A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés*, 2008, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged.
- [4.] GRAD-GYENGE ANIKÓ – SZINGER ANDRÁS: Képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotások, műszaki létesítmények tervei, in GYERTYÁNFY PÉTER (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, 2014, Wolters Kluwer, Budapest.
- [5.] JOBBÁGYI GÁBOR: *Magyar Polgári Jog I.*, 2013, Szent István Társulat, Budapest.
- [6.] JUHÁSZ ÁGNES: Szerzői jog, in BÍRÓ GYÖRGY (szerk.): *Általános Tanok és Személyek Joga*, 2014, Novotni Alapítvány, Miskolc.
- [7.] LÁBADY TAMÁS: *A magánjog általános tana*, 2013, Szent István Társulat, Budapest.
- [8.] LETTL, TOBIAS: *Urheberrecht*, 2013, CH Beck, München.
- [9.] MESZLÉNY ARTUR: *A személyiség védelme a polgári törvénykönyv tervezetében*, 1903, Magyar Jogászegyleti Értekezések, XXVI. kötet 7. füzet.
- [10.] STRIHÓ KRISZTINA: A merchandising szerződés, in PAPP TEKLA (szerk.): *Atipikus szerződések*, 2015, Opten, Budapest.
- [11.] SCHULTZ MÁRTON: Gondolatok a személyiségi jog generálklauzulájáról és az emberi méltóságról, in *Magyar Jog*, 2016/12. szám, 685.
- [12.] SZEMÉLYI KÁLMÁN: *A névjog. Tanulmány a személyiségi jogok köréből*, 1915, Franklin, Budapest.
- [13.] SZLADITS KÁROLY: *A Magyar Magánjog Vázlata I.*, 1933, Grill, Budapest.
- [14.] TÖRŐ KÁROLY: *Személyiségvédelem a polgári jogban*, 1979, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- [15.] VÉKÁS LAJOS: Az új Polgári Törvénykönyvről, in *Jogtudományi Közöny* 2013/5. szám.

